

Р Ш 33
К Ч 20

Степан Чарнецький

Золотий вік українського театру.

(Управа Гриневецького і Віберовича).

~~~~~  
(Відбитка зі „Шляхів“).  
~~~~~

ЛЬВІВ 1916.

З ДРУКАРНІ СТАВРОПІЛСЬКОГО ІНСТИТУТА
під управою Ю. Сидорака.

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

+

№№ 1000 Ч. 10 Інв. № Л 94802

Автор Чирковський С.

Назва Житий вік українців
в міській...

Місце, рік видання Львів 1916

Кіль-ть стор. 100 з ілюстр.

- " - окр. листів _____

- " - Ілюстрацій _____

- " - карт _____

- " - схем _____

Том _____ частина _____ вип. _____

Консолет _____

Примітка

Л. С. С.

Л. С. С.

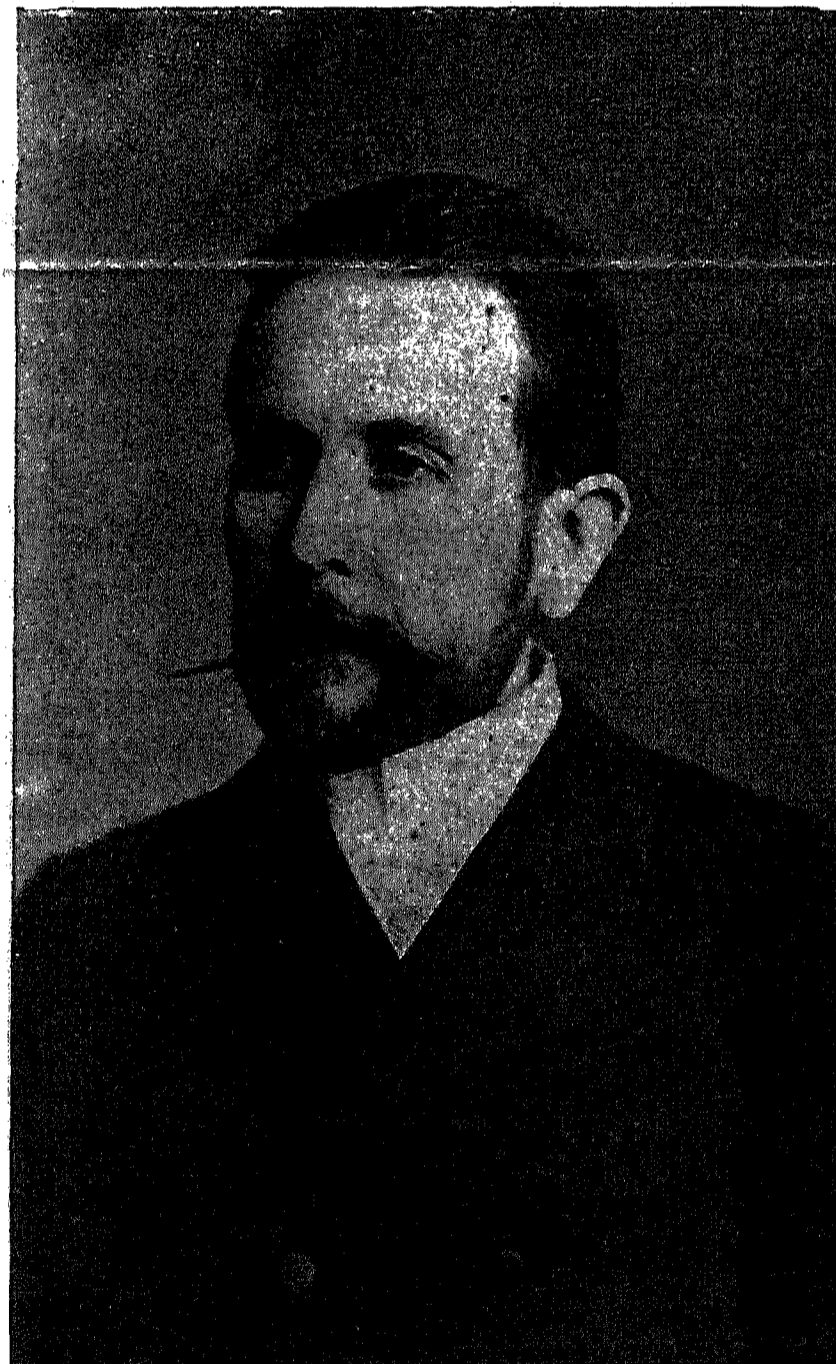
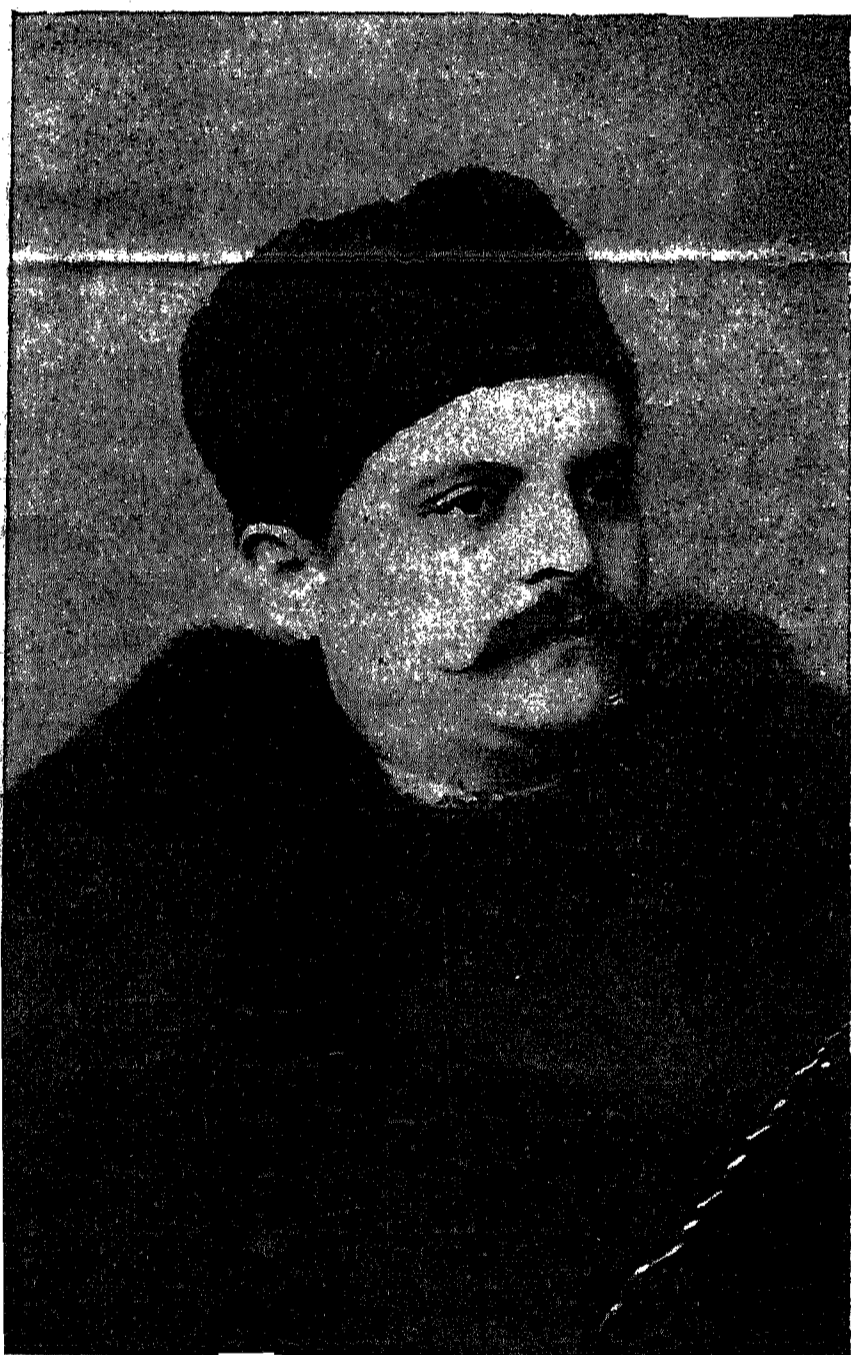
Вуз 707

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

Золотий вік українського театру.

На розписаний під кінець 1881 р. конкурс на директора театру вплинуло пару оферт. Зголосив передовсім свої права Омелян Бачинський, поруч нього виступив з кандидатурою Тит Гембицький, внесли спільну ofertу і два члени дружини Іван Біберович та Іван Гриневецький. Виділ тов. „Руська Бесіда“ передав театр спілці Біберович-Гриневецький, з якими дня 24. гру-

ки, які склали ся на те, що „Бесіда“, передаючи театр новим управителям, звязала їх точною умовою, яка є незвичайно цінним документом до історії патронату над українською сценою. „Бесіда“ як власник театру мала з кожним директором своє пекло і кожний директор переживав з „Бесідою“ своє пекло. Воно й дасть ся пояснити. В 1863—64 році була „Бесіда“ осередком

Іван Біберович

Директори театру:

Іван Гриневецький

дня 1881 р. Д-р Юліян Целевич і Дамян Гладилевич в імени товариства заключили умову.

Близько двацятьлітня управа театром, звязані з тим непризнані труди, вічні клопоти і невдячні повинності принесли „Бесіді“ чимало практичного досвіду і нау-

культурного, просвітнього, товариського, ба й політичного життя. Роки минали. Українське життя стало плисти що-раз-то ширшим руслом; потворили ся нові огнища, нові осередки. Товариство „Бесіда“ тратило на значінню і остало тим, чим є нині: себ то звичайним касином, що розпоряджає у най-

вищій інстанції чотирма таліями вістових карт, шахами но і... українським народнім театром...

Умова заключена з Біберовичем і Гриневецьким в першою успішною пробою управити правне відношення між „Бесідою“ її підприємцями, себто означити ясно права й обовязки кожодчасного директора театру. Треба ще тут замітити, що „Бесіда“ мала на 1882 р. побільшену субвенцію, бо краєвий Союз на засіданню, дня 21. жовтня під проводом маршалка Зиблікевича згідно з внесенням Краєвого виділу признав на український театр річну субвенцію у висоті 4000 злр. Дирекцію передано Біберовичеві і Гриневецькому на основі слідуячого акту:

У М О В А.

Виділ товариства „Руська Бесіда у Львові“ заключає з пп. Іваном Біберовичем і Іваном Гриневецьким умову, що до удержування руського народнього театру в Галичині під слідуячими вимінками:

1. Руська Бесіда у Львові віддає дирекцію руського народнього театру, остаючого під її наглядом, пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому на час від 1. січня до 31. грудня н. ст. 1882 (другого) р.

2. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький дадуть в протягу сего часу в довільно обраних місцевостях Галичини найменше 120 руських сценічних представлень, з котрих на жаданне Виділу „Руської Бесіди“ у Львові найменше (дванадцять) представлень дано були має у Львові. Ці кождоразовій зміні місця обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький до 3 днів здати справу виділови: а) як довго в місці попереднім перебували, б) скільки там дано представлень і які, с) чи і які зайшли зміни в складі персоналу театрального, д) котрому членови трупи і в якій сумі наложили кару. Доходи з представлень театральних, які дадуть пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький в вище означенім часі, належати будуть в цілости до самих пп. Івана Біберовича і Івана Гриневецького.

3. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру поносять однакож самі всі кошта получені з наймом і приличним устроєнням салі і сцени; оплачують артистів і артисток, платять податок доходовой — і загалом поносять всі видатки, які будуть злучені з урядженням руських драматичних представлень в р. 1882 (два). Тільки податок заробковий від концесії на представлення у Львові платить „Руська Бесіда“ сама.

4. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький яко директори руського народнього театру зобовязують ся до 15 (пятнайцятото) січня 1882 (два) зложити трупу театральну з таких сил, які Виділ „Руської Бесіди“ у Львові визнасть за потрібні, і обовязані взагалі через цілий рік 1882 (два) утримувати тільки такі сили артистичні, які Виділ „Руської Бесіди“ у Львові визнасть за відповідні. Видалення членів трупи дозволено отже пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому тільки за попереднім порозумінням з Виділом „Руської Бесіди“ а на

коли би в тягу р. 1882 (два), хто-небудь з артистів або артисток самовільно з трупи виступив, то обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький о тім до 3 (трех) днів Виділу „Руської Бесіди“ у Львові повідомити і на жаданне тогож Виділу найдалше до 30 (трийцять) днів доповнити свою трупу новою відповідною силою. Членів трупи узнаних через Виділ „Руської Бесіди“ у Львові непридатними або шкідливими обовязані Іван Біберович і Іван Гриневецький в протягу 14 (чотирнайцять) днів віддалити, а зарівно обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький кожодчасно доповнити свою трупу до 30 (трийцять) днів, коли би Виділ „Руської Бесіди“ у Львові в часі р. 1882 (два) узнав, що існуючі сили артистичні не є достаточні.

5. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру зобовязані виплачувати гажу артистам і артисткам правильно в речинцях регуляміном театральним блисче означених:

6. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові наглядає артистичне ведення руського народнього театру повіреного пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому, і наглядає чистоту язика. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру, можуть отже лише ті утвори драматичні представляти, котрі Виділ „Руської Бесіди“ у Львові визнасть відповідними (а з узнаних за відповідні по можности представляти по половині оригінальні і переводи), заравно перестерігати, щоби при драматичних представленнях під їх зарядом так на сцені як і в афішах уживано язика руського, чисто народнього, якого уживає товариство „Просвіта“ в своїх виданнях. В інших язиках не вільно пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому уряджувати представлень драматичних.

7. В ціли переведення контролі зобовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький пересилати що місяця Виділови „Руської Бесіди“ у Львові по одному примірникови афішів до кождої штуки в тім часі даної. Наколи дирекція схоче свіжий увір виставити на сцену, то присилає примірник оригінального твору вперед до Виділу „Руської Бесіди“ у Львові в ціли перегляду і одобрення — а твір з чужої літератури до перекладу — а не до справлення. Афіші, білети і всякі друки театральні обовязана дирекція друкувати в друкарні товариства імени Шевченка, а то в тій ціли, щоби потрібна коректа була ведена через одного з членів Виділу „Руської Бесіди“ у Львові. Надто прислугує Виділови „Руської Бесіди“ у Львові право визначати делегатів так у Львові як і на провінції. Делегат сей має право бути присутним на пробах генеральних, о котрих дирекція його повідомити має і на представленнях за вільним вступом на місце, котре собі сам вибере. Дирекція обовязана всі уваги делегата належито узглядняти.

8. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові має право впроваджувати на свій кошт аматорів і артистів на руську народню сцену.

9. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький зобовязують ся давати Виділови „Руської Бесіди“ у Львові на жаданне дванадцять білетів на партер на кождоразове представлення до вільного розпорядження.

ордена Трудового Червоного Прапора
Українська бібліотека
УРСР імені КПРС
— 2 —

10. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький уложать регулямін театральний з артистами, уділять його Виділови „Руської Бесіди“ до одобрення найдалше до кінця марця 1882 (два) і приймуть всякі зміни, які Виділ „Руської Бесіди“ у Львові узнав би відповідними. В склад сього регуляміну має ввійти в особенності те застереження, що *кари* накладані на членів трупи після регуляміну через дирекцію *припадають на фонд запомоговий або пенсійний артистів* руської народньої сцени, стоячої під зарядом Виділу „Руської Бесіди“ у Львові. Заряс блисчих постанов до такого фонду мають пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький, яко директори руського народнього театру предложити Виділови „Руської Бесіди“ у Львові найдалше до кінця цвітня 1882 (два) р. до одобрення.

На згаданий *фонд запомоговий* обовязують ся пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький давати що кварталу *одно бенефісове представлення*. Фондом ц завідувати має Виділ „Руської Бесіди“ у Львові.

11. За все, що діє ся в театрі одвічають пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький солідарно і не можуть в тім згляді ніким засланяти ся.

12. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові віддає пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому до уживання інвентар театральний, який сам посідає а то: а) декорації і прилади сценічні, б) гардеробу в) і репертоар за відповідним реверсом. Сей інвентар обовязані пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький в добрім стані удержувати і звернути його у Львові в такім стані, в яким отримали впротягу 10 (десять) послідніх днів грудня 1882 (два) Виділови „Руської Бесіди“ у Львові точно після зложеного реверсу без ушкодженъ. Наколи би розвязанне сього контракту перед кінцем 1882 (два) р. наступило, має наступити зверненне інвентаря впротягу шістьох днів по розвязанню контракту. Так Виділ „Руської Бесіди“ у Львові, як і пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький мають право до взаїмного відписування репертуару. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький є обовязані також зі своєї сторони доповнювати репертуар і гардеробу, а предмети ними придбані остають їх власністю.

13. Виділ „Руської Бесіди“ у Львові дає пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому титулом субвенції 3000 (три тисячі) зл. а. в. З тої субвенції виплатить „Руська Бесіда“ у Львові пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому часть 2400 (два тисячі чотиріста) зл. а. в. в місячних ратах по 200 (двіста) зл. з долини. Остаюча квота 600 (шістьсот) зл. а. в. остає у Виділу „Руської Бесіди“ у Львові титулом кавції аж до кінця 1882 (два) року.

14. Згадана сума 600 зл. а. в. буде виплачена пп. Біберовичеві і Іванови Гриневецькому при кінці 1882 р. (два), наколи вони театр через цілий рік 1882 провадити будуть і викажуть ся, що всі точки сього контракту точно виконували. Під тою самою вимінкою буде звернена з кінцем р. 1882 (два) п. Іванови Біберовичеві квота 300 (триста) зл. а. в., котру він яко кавцію на дотриманне сього контракту при тогож підписанню зложив, і котрої кавції прийняття Виділ „Руської Бесіди“ у Львові підписом сього контракту виразно потверджує.

15. Кавцією на додержанне всіх в тій умові

принятих обовязанъ є зарівно також і кождомісячна рата підмоги; виплата кождомісячної рати може отже мимо впливу речинця платности так довго пп. Іванови Біберовичові і Іванови Гриневецькому зі сторони Виділу задержаною бути, як довго пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький залягати будуть з виконаннем яких-небудь обовязанъ за час минулий.

16. Виділови „Руської Бесіди“ у Львові прислугує надто на підставі тої умови право засудити пп. Івана Біберовича і Івана Гриневецького, яко директорів русько-народнього театру з причини недодержання котрої-небудь точки сеї умови на кару грошеву від 5—100 зл. а. в. і така кара має бути стягнена через потрученне з найблищої по засуді платної рати місячної підмоги. Гроші з тих кар впливаючі будуть приділені до *фонду пенсійного артистів*, о котрім вище сказано. Наколи би провина пп. Івана Біберовича і Івана Гриневецького, котра один раз карою вже була наложена, повторити ся мала, взагалі коли би пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький яко директори русько-народнього театру своїм нетактовним поступованнем наражали на упадок повірений їм русько-народній театр, або наражали на компромітацію перед публікою, чи то русько-народній театр, чи Виділ „Руської Бесіди“ у Львові, прислугує томуж Виділови право зірвати сей контракт кождочасно навіть втягу р. 1882 (два) і дальше веденне русько-народнього театру кому иншому поручити. На случай зірвання контракту тратить пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький яко директори русько-народнього театру право до цілої умовою тут означеної кавції і право до виплати всіх по розвязанню умови наступаючих місячних рат підмоги.

17. Всі спори між Виділом „Руської Бесіди“, а пп. Іваном Біберовичем і Іваном Гриневецьким, які би повстали із стосунку сею умовою обнятого, рішає невідклично мировий суд зложеной з 3 осіб руської народности, з котрих одного судію вибере Виділ „Руської Бесіди“ у Львові з поза себе, другого пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький яко директори русько народнього театру з поза своєї трупи, а третього яко зверхника оберуть собі ті оба судії з поміж Русинів неналежних ні до Виділу „Руської Бесіди“ у Львові, ні до складу трупи театральної стоячої під управою пп. Івана Біберовича і Івана Гриневецького. Зложеной в такий спосіб мировий суд розсудить спірну річ без дальшого відклику звичайним при мирових судах трактованим робом. Суд такий відбуває ся у Львові. Пп. Іванови Біберовичеві і Іванови Гриневецькому прислугує право відкликати ся до сього суду супроти всяких рішень Виділу „Руської Бесіди“ у Львові, іменно рішень о наложенню кари, або розвязанню умови. Рішення Виділу „Руської Бесіди“ позістають однако поки-що в силі і мають бути сейчас переведені.

18. На афішах підписує ся яко директор п. Іван Біберович, яко режисер п. Іван Гриневецький.

19. Пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький одвічають за доповненне всіх точок нинішньої умови солідарно.

20. Завізанна Виділу „Руської Бесіди“ у Львові, вистосовані до пп. директорів Івана Біберовича і Івана Гриневецького, будуть уважати ся за

належито доручені, наколи одному з них доручені будуть.

21. Суми грошеві, які пп. Іван Біберович і Іван Гриневецький після цього контракту від „Руської Бесіди“ отримати мають, будуть виплачувати ся лиш за їх спільним квітом; винявши кавційної квоти триста зл. а. в. зложеної при підписі умови, котра має бути зверненою за квітом самого п. Івана Біберовича.

22. Н- випадок смерти котрого-небудь з пп. директорів вільно буде Виділу „Руської Бесіди“ у Львові умову вивішню розв'язати, як довго однакж цього не зробить, буде позісталий пп життю директор обов'язаний до точного виконання своєї умови, винявши точку 18

23. Належитість скарбову від сеї умови поносять обі контрактуючі сторони по половині.

У Львові, дня 24. грудня 1881.

ЗА ВИДІЛ „РУСЬКОЇ БЕСІДИ“:

*Д-р Юліян Целевич, вр. Іван Біберович, вр.
Дамян Гладилевич, вр. Іван Гриневецький, вр.*

Сю умову наводимо нарочно в цілості. Є се праця невідомих авторів виконана як вислід після довгих порівнюючих студій, переведених над відносинами в нашім театрі, скарбківським і чеським в Празі. Вона була довгі роки основою правного відношення „Бесіди“ до директорів театру, ба з незначними змінами зберігала ся до 1912 р. Пороблені в ній застереження в користь товариства, давали що правда „Бесіди“ великі права і рішачий голос у всіх важніших справах як репертуар і склад персоналу, та з другого боку накладали на неї й більші обов'язки.

Ось так передано керму театру в найбільш покликані руки. На чолі інституції, до вельми відвічальної культурної праці стають люди в силі віку, що мали за собою пару літ совісних трудів на сцені (Гриневецький був в театрі від 1870 р., Біберович від 1874 р.), що ту сцену горячо любили, знали її хиби і потреби і знали уподобання, примхи і претенсії публіки, якій мала служити та сцена. — В наслідок того перед нашою сценою відкривали ся нові виднокруги, нові надії, бо молоді директори мали ту вищість над своїми попередниками, що в них було розумінне діла і відносин, артистична культура, а що ще важнійше — їх новому великому підприємству присвічувала зізда і деї.

Нові директори мали перед собою вже в першім році великі завдання, не легке положення і не конче щасливі обставини. Обиджений Бачинський склав собі дружину і поїхав на захід, своїм поведінням і грою підриваючи довіре публіки до української штуки. В трупі „Бесіди“ остав „відпалений“ від конкурсу Гембицький, якого „Бесіда“ веліла новим директорам прийняти в склад дружини, з якимись дивними обов'язками: писати „Бесіди“ звіти про стан театру.

Очевидно, таке відношення було нездорове і мусіло покінчити ся димісією Гембицького.

Біберович і Гриневецький взяли ся сміло за діло, зложили добірну дружину, обновили репертуар і здобували собі постійно що-раз-то більшу симпатію публіки і признання пресси. Вже звіт за другу половину 1882 р. говорить, що „театр під новою дирекцією гарно розвиває ся і вже тепер скупляє в собі всі майже що найлучші сили двох труп попередних“. Дружина, в склад якої входили вельми талановиті і вироблені артисти, уміла і совісна режисерія, а при тім працьовитість дружини ставили українську сцену на що-раз-то вищий уровень. По коротеньких місяцях де-якої здержливости, із якою преса з легко зрозумілих зглядів відносила ся до нової управи, стали появлятиєсь голоси й осуди, що підносили з признанням успішній труд управи та ворожили театрови ясну будучність. Щіре признання стрічав наш театр не лиш в українській, але й польській пресі. По чотирьох літах нової дирекції пише про театр д-р Франко: „Театр панів Гриневецького і Біберовича в теперішнім стані сміло може рівнати ся з найліпшими провінціяльними театрами, які коли-небудь у нас були. Режисером є п. Гриневецький, чоловік не тільки талановитий, але посідаючий зовсім поважне фахове образование. За його старанням кожда штука появляеть ся на сцені добре вистудіована і старанно виконана, що з похвалою підносить навіть львівська польська печать, котра послідніми часами — треба признати — ніколи вже не виступала ворожо проти жадного з українських театрів. Декорації хоч не дуже багаті і пишні, вистарчають аж надто для маленької сцени і неперебірчивої публіки провінціональної; костюми особливо народні, переважно добрі і вірні, мова чиста і поправна, не виключаючи й акценту, котрий кождому не-Українцеві звичайно дуже великі чинить трудности. Працю ту признав Соїм краєвий, підвиспаючи перед роком за помосу виспу о 1000 злр.“ Згадане підвиспелення підмоги слідувало вже 18. жовтня 1883 р., коли Соїм ухвалив для театру на слідующий, себто 1884-ий рік 5000 злр. Театральним референтом у виділі „Бесіди“ був тоді Григорій Цеглинський.

Дирекція Гриневецького і Біберовича тривала до початку 1889 р. себ-то повних сім літ. Дня 12. січня 1889 р. вмер Гриневецький; театр вів далі сам Біберович.

Дирекція Гриневецького і Біберовича се рішучо найкраща доба в історії української сцени в Галичині. Гриневецький, який надавав артистичний напрям і провід театрови, був визначною артистичною індивідуальністю, знаменитий режисер, а передусім була се людина, що в свій час стояла на висоті літературно-артистичної культури людина з ясно очеркненим розумінням ества

і завдань української народної сцени для Галичини, з широким поглядом на письменство і штуку та з непересічною орієнтацією на широкому морі всесвітньої драматичної літератури. Іван Біберович поза сценічний талан був ще й знаменитим адміністратором, який скоро пізнав всі тайни скрегітливого механізму мандрівного театру і вмів собі все з ними давати раду.

Як ми вже згадували, мав театр в той час добірну дружину, в склад якої входили найкращі артисти, яких знає історія театру в Галичині; за режисерії Гриневецького відкрили своє обличчя, і скристалізувалися

прибуває Клявдія Радкевичівна. В другій половині тогож року вмирає Стефурак, відходять Ружицькі, за те вступає Михайло Ольшанський і Новицький.

Дружина під вправною рукою Гриневецького працювала від першої хвили дуже совісно. Поза іменами тих артистів, що ціле життя вірно служили лиш українській сцені, і тут здобули собі неминучу славу, були в нас і такі, що з великими успіхами дебютовали на столичній польській сцені, переходили на неї на постійне (Пясецькі, Попелі, Лясковський, Карпінський, Ружицькі Клішевські, Ольшанський, Новицький), на на

Кость Підвисоцький.

Володислав Казимір Плошевський.

найбільші талани, зросли найвизначніші сили, з яких деякі ставили свої перші кроки за Романовички, а інші ще за Бачинського. Вже в другій половині 1882 р. в склад трупн входять: Степан Стефурак, Кость Підвисоцький, Володислав Казимір Плошевський, Пясецький, Данилович, Сянецький, Осипович, Кожикевич, а з пань: Біберовичева, Підвисоцька, Пясецька, Тяньська (пізнійше Осиповичева), Стефуракова. В часі того першого року зі замітніших змін в персоналі треба зазначити, що по відході Гембицького, Моленцької (доньки б. директора) і Пясецьких, прийшли Попелі. В 1884 р. знову приєднано до театру Тита Гембицького і Лясковського, в 1885 р. вступає з давніших Стечинський (Мужик), в 1886 р. в лютім Лясковський покидає наш театр і вертає на польську сцену, в слід за ним відійшов Карпінський теж до театру Скарбка, за те прибули Ружицькі. В 1888 р. відходять на польську сцену Клішевські, а за те

пій сцені — виступали гостинно Скальський (1890) та Борковський, Радван, Бочкай (1891).

Осіню 1885 р. був на виставі своєї комедії п. з.: „Грубі риби“ сам автор, польський письменник Михайло Балуцький; — був прямо одушевлений виставою та не находив слів признання для режисерії, як і для гри поодиноких артистів.

Щоби найти міру для оцінки тодішнього стану і артистичного урвеня театру, треба конче познакомити ся з репертуаром, яким театр жив, а який сам собою є найвірнійшим відбиттєм культури, обичаїв і уподобань сучасного покоління.

Під кінець сімдесятих і з початком вісімдесятих років проявив ся у нашій народній літературі новий напрям. Письменники стали глядіти на нарид серіозно, стали приглядатись пильно його життю, стали всесторонно слідити сї його прояви та доходити глибше до причин лиха, яке лучало ся між народом. І хоч чимало письменників,

держало ся вперто давнього становища сухої моралістики, що все лихо бачила в п'янстві та лінивстві народа, то все таки вступає і зростає громадка людей, які відважили ся глянути глибше в душу народа. Новий напрям не остав без впливу і на драматичну літературу. Драматичні автори стали доторкати нових струн в життю народа; народня драма визбуваєть ся поволі карикатур виведених для широкої забави пустої публіки, а місце їх займають типи живі, правдиві, з кровю і душею. В життю народа викривають не відразливу язву п'янства, а глибокі психологічні процеси, що мають на собі сліди глибоких людських почувань, пристрастий та переживань. Все те представити вірно, без ідеалізованя і без м'якого сентименту, але й без понижуваня й гумористики — ось було поле і задача для сучасної народньої драми. Найшли ся робітники, мало того: найшли ся визначні таланти. — Вистане згадати Кропивницького, Старицького, Карпенка-Карого, Мирного Корнила Устяновича, Григорія Цеглинського і інших.

Новий підхід в письменстві накладав на нову дирекцію обовязок йти за новим напрямом, старати ся придбати новий репертуар, „котрий-би з часом зовсім заступив і випер давнійші т. зв. народні штуки не відповідаючі своїй задачі“. Початок до сього скоро зроблено, а „зробила його — як пише сучасний рецензент — сама теперішня дирекція нашого театру, котрій мусимо признати не лиш добрий смак артистичний у виборі репертуару, але також і глибоко розвите народне почуття. Відсвіживши таким способом репертуар народніх штук і надавши йому новий сучасним стремлінням відповідаючий напрям, положить дирекція превеликі за слуги коло розвою рідної сцени“. Такі стежки вказував театрови сучасний рецензент і горячий прихильник української сцени.

Репертуар, який поставлено за часів управи Гриневецького — Біберовича остане на все найвимовнішим свідоцтвом і пам'ятником тодішньої артистичної культури та високого рівня, на якому театр стояв.

Тоді то промовив зі сцени Омелян Огоновський своєю незвичайно старанно і вірно відтвореною візією великих днів і великих людей нашої минувшини, заспівав і Корнило Устянович свою могучу пісню залиту тугою за княжними часами, достроював ся до того героїчного акорду і Осип Барвінський зі своєю шляхотною тенденцією, гарним театральним жестом і блискучою фразою, обізвав ся й Василь Ільницький і Федькович, хотів сцені прислужитись і Ізидор Воробкевич.

А сума тих змагань дала нашій сцені одно з найкращих: історичну драму. Та громада авторів заговорила найсильнішим словом, яке коли-небудь лунало на нашій сцені, найбільше пориваючою мелодією історичних мотивів. Нарід у-перве почув зі

сцени якусь велику пісню про минуле, у-перве побачив на сцені великі легенди своєї давнини, славні події своєї історії.

Омелян Огоновський дав театрови два історичні твори: драму в 5 діях п. з. „Федько Острожський“ (з конкурсу) і трагедію в 5 діях „Гальшка Острожська“. Вистави обох творів (Федька Острожського“ виставлено в другій половині 1882 р. а „Гальшку Острожську“ в другій половині 1885 р.) були літературно-артистичним явищем, що нашло свій відгук у сучасній пресі. Говорили про те основно і широко сучасні критики як Володимир Барвінський, Наталь Вахнянин і Володимир Коцовський.

З творів Корнила Устяновича виставлено в другій половині 1882 року преміювану „Бесідою“ трагедію в 6 діях п. з. „Ярополк І Святославич, великий Князь Київський“ і трагедію в 5 діях п. з. „Олег Святослав Оврутський“. — Музику доробив Н. Вахнянин.

Трагедія в 5 діях Осипа Барвінського „Павло Полуботок“ була виставлена з початком 1887 р. і мала незвичайний успіх. Справлено для неї нову стилеву гардеробу (за 600 злр.!) і нові декорації. Через два роки „Павло Полуботок“ був боєвою штукаю, яку грали в кождім місті, всюда з великим успіхом, а секрет того успіху був у високо патріотичній тенденції твору. Другий твір О. Барвінського, себто перероблену з Костомарової повісти історичну драму в 5 діях п. з. Чернигівка виставлено в р. 1889. З історичного репертуару годить ся згадати про нагороджену на конкурсі драму В. Ільницького „Настася“, до якої гарну музику доробив Мих. Вербицький, а яку наш театр виставив в р. 1883.

Годі не піднести тут значіння драматичних творів, заснованих на підставі історичної бувальщини, що у-перве тоді стали появлятись на нашій сцені. Історичні драми і трагедії стали в чужих літературах найкращими пам'ятниками драматичної поезії, а разом і найпопулярнішими зображеннями історичних осіб і подій; в пам'яті суспільности утривають ся історичні особи і події з тою характеристикою і з тими красками, які наложив на них драматург і при котрих затираєть ся иноді і блідне пятно наложене історією. Позатим історична драма є найкращим середником національної педагогії, є доброю школою патріотизму.

В тім саме заключаєть ся значінне і вага історичного репертуару, поставленого за часів Гриневецького і Біберовича.

І з закордонної України прилітали добрі вісти, що теж піддержували і кріпили наше галицьке театральне життя. Після мертвих років 1876—1880 повіяв в Росії свобіднійший, більш ліберальний дух. Сенатор Половцев висказав ся за свободою українського слова та українських вистав і небаком появив ся указ, що давав право генерал-губернаторам дозволяти українські вистави.

Використовує те перша трупа Ашкаренка, у якій був і Марко Кропивницький; в слід за Ашкаренком пішли Ерделі і Тарнавський з Єлисаветграду та Милорадовичка з Полтави. Засновуєть ся окрема трупа під управою Кропивницького, а в її склад входять Садовський, Заньковецька та чимало інших. Підприємство перебирає незрівняний організатор Михайло Старицький і від того часу починають ся найкращі роки розцвіту українського театру на закордонній Україні. В трупі Старицького були: Заньковецька,

рицького: „Не судилось“ драма на 5 дій, „Ніч під Івана Купала“ драма на 5 дій (перерібка з Шабельської), Карпенка-Карого: „Наймичка“, „Хто винен“ (Безталанна), „Мартин Боруля“ та „Сто тисяч“ і Панааса Мирного „Діти неволі“. — Крім того вивів наш театр Янчукові комедії зі співами: „Вихованець“, „Пилип-Музика“, „Не до пари“ і „На чужині“, Кухаренка: „Чорноморці“ та Григорія Бораковського драматичні картини в 3 діях „Із моря житейського“.

Іванна Біберовичева.

Андрій Стечинський (Мужик).

Затиркевич-Карпинська, Садовська, Боярська, Кропивницький, Карпенко-Карий, Садовський, Саксаганський, Максимович, Манько, Грицай, Каспненко. Словом трупа мала перворядні таланти, їх вистави були небувалими подвигами і самих артистів і українського драматичного мистецтва. В р. 1885 творять ся окремі дружини Кропивницького і Старицького, а потому стали виростати нові театральні підприємства по всій широкій Україні. Багатий оригінальний репертуар народніх штук, виставлюваних в тих театрах, відбив ся сильним відгомном і в театрі „Бесіди“. Виділ товариства навязує зносини з закордонними авторами (вже в 1880 році) і постійно їх удержує. Тому з закордонних авторів являють ся в тім часі на нашій сцені Марка Кропивницького: „Невольник“ драма в 4 діях, а в 5 картинах, „Пошились в дурні“ шутка-оперетка в 3 діях, „Дай серцю волю, заведе в неволю“ драма на 5 дій і 6 відмін і „Глитай або-ж павук“ драма на 5 дій. Виставлено теж Ста-

В тім часі виявились і серйозні наміри ставити на мандрівській нашій сцені поважну оперу, а плодом тих змагань були вистави Лисенкових опер: „Різдвяна ніч“ (1888) та „Утоплена“ (1891), Артемовського Гулака: „Запорожець за Дунаєм“ (1866) та нашого доморослого Порфірія Бажанського: „Олеся“ (1883) і „Марійка“ (1891 р.).

Крім народніх штук появляють ся в той час на нашій сцені твори, для котрих сюжетом послужило життя галицької інтелігенції в її родинних, товариських, суспільних та політичних відносинах. Те поле лежало у нас досі пустарем. Першим робітником на тій ниві стає Григорій Цеглинський, що виводить на сцену нові типи, нові сюжети, які публіка, як новість, витає дуже прихильно. В своїх комедіях з життя інтелігенції виявив себе Цеглинський оригінальним, бистрим обсерватором того життя, що зручно схоплював його найменші характеристичні дрібнички. З Цеглинського творів

виставлено: „На добродійні цілі“ комедія в 3 діях (1883), „Тато на заручинах“ міщанська пригода в 1 дії (1884), „Шляхта ходачкова“ комедія в 4 діях (1886), „Соколики“ комедія в 4 діях (1884), „Лихий день“ комедія в 1 дії (1886).

Багато та не все успішно трудився для сцени і Ізидор Воробкевич писанням оригінальних опереток, як: „Пантелей Трубка“ (в 3 діях), „Пан Мандатор“ (в 3 діях), „Янош Іштенгази (в 1 дії), „Новий двірник“ (мельодрама в 4 діях), „Пані молода з Босні“ (народна оперета в 3 діях). З оригінальних творів виставлених за той час треба згадати: Федьковича „Керманіч“ (1887), Костя Підвисоцького „Підшиванець“ (1888) і Костя Корчака „Соперники“ (1888) Стечинського „Семен (Микола Добушук“ з музикою І. Воробкевича), К. Лясковського „Горбун“ (з музикою І. Воробкевича).

Рідко подибується за той час акторські перерібки з чужих мов (переважно з польської), які давніше становили 50% репертуару. Заблукала ще на сцену „Сокильська добра“ перерібка з польського Галяевича „Szartowska ława“ Тита Гембицького (з музикою І. Воробкевича), „Остат“ (музика Кратохвиля), та Шляхтянки (мабуть свобідний переклад).

Зрозуміла річ, що ніяка сцена не може обмежитись виключно на оригінальні твори, а мусить доповняти свій репертуар перекладами чужих добірних драматичних творів. Завданням театру не є ставити виключно свої питомі твори, але також познакомлювати суспільність з кращими здобутками всесвітньої драматичної штуки. Є драматичні твори, що стали немовби власністю всього образованого світа і увійшли в репертуар всіх сцен.

На нашій сцені від самого її заснування виставлювано перекладні твори, та вибір лиш дуже рідко бував щасливий. Причина лиха лежала в тім, що не було в театрі чоловіка обізнаного з всесвітньою драматичною літературою, щоби мав сяку-саку орієнтацію на широкому морі всесвітньої драми, а у виборі перекладних творів йшла кождочасна управа за приміром польських провінційнальних, може й столичних сцен, які за ті часи мабуть ніколи не прогрішились добірністю перекладного репертуару. Тому-то нова артистична управа Гриневецького стрінулася з публікою зіпсованою, без виробленого смаку і уподобань, навиклою до неприродних чудовищ, якими годовано її досі, публіку яка йшла до театру, щоби бавитись та сміятись, а не щоби відчувати і думати! — Бо й які перекладні твори знала українська публіка до часів Гриневецького-Біберовича? „Дон Жуан“, „Канут-дітеубійця“, „Чортівський млин“, „Вічний жид“, „Фальшивники банкнотів“, „Рецепта на тещі“, „Два злодії“ і багато подібного страхіття... В повені тої

продукції майже губилися імена Корженевського, Гоголя („Ревізора“ виставлено вже в р. 1878, а „Сватьбу“ в р. 1879); був ще Сарду, Островський („Буря“ виставлена в р. 1879 загально не подобалась), Фредро та інші. Справити уподобання публіки вихованої на таких плодах було не легко. Та Гриневецький пішов у білі і виїшов побідником.

Не зриваючи цілковито з давнім добром, став поволі і систематично вводити на сцену нові імена, нові твори; — словом на сцені явився новий світ. Заговорив Шіллер шумом орлиних крил і своєю неспуваною силою, що все тороннула й ломила; за Шіллером прийшов Оне (Onnet), Кляйста, Діма і Невський, Островський, Потехин, Гольдоні, Розен, Судерман, Вільбрант, а з польських авторів Балуцький, Фредро, Ясеньчик, Абрагамович-Рупковскі.

В перекладний репертуар увійшли Шіллера: „Розбійники“, „Інтрига і любов“, Оне: „Властитель гут“, Кляйста: „Розбитий збанок“, Діма-Невського: „Данішеви“, Островського: „Буря“ (обнова), Потехіна: „В сіти судьби“, Гольдонія: „Дивна пригода“, Розена: „Ой ті мушцини“, Судермана: „Честь“, Мозера: „Фіалковий герой“, Шентана: „Дівчина з чужини“, Вільбранта: „Донька Фабріція“ а з польських Балуцького: „Грубі риби“, „Гуси і гусочки“, „Дім отвертий“, „Свояки“ Фредрів; „Пан Бенет“, „Богатирська донька“, „Борба жінок“, Ясеньчика: „Лена“ і Абрагамовича-Рупковського: „Муж з чемности“. Понадто виставлено „За звіриною“ (комедія в 4 діях).

Коло перекладів найбільше трудився Євген Олесницький, який придбав тоді українській сцені (не вчисляючи тут опереток) цілий ряд цінних творів як „Дівчина з чужини“, „В сіти судьби“, „За звіриною“, „Донька Фабріція“, „Лена“, „Пан Бенет“, „Свояки“. Франко переробив для нашої сцени „Збитий збанок“ Кляйста, Іван Гриневецький „Данішеви“ і „Грубі риби“, Юліян Целевич „Дивна пригода“, Я. Цурковський „Розбійники“, Єзерський „Інтрига і любов“, а Євген Новицький (Санецький) „Фіалковий герой“ та „Гуси і гусочки“.

Образ репертуару не був би повний, колиби не згадати ще одного нового гостя, що за часів Гриневецького-Біберовича станув у-перве на дошках нашої сцени. Се була французька оперетка. Привіяло її із западу, де вже ранше запанувала легка музика комічної оперети і здобула собі велику популярність серед широкого загалу. Там вже ранше стала публіка остигати для класичної музики і звертала що-раз явніше свої симпатії до підскачних звуків вальса та легко приперченого куплета.

Офенбах, Стравс, Лекок, Мілекер перед широкою публікою віднесли побіду над Моцартом, Гуно, Беліні-м, Доніцеті-м. Так появилася і на нашій сцені оперетка. Появу її

викликали не внутрішні потреби нашої сцени, а такі чисто зовнішні утилітарні згляди, з якими управа театру мусіла з konieczности числитись.

Так отже виставлено в нашім театрі за ті роки: Плянке ком. опера в 4 діях „Давони з Корневіль“ (в перекл. Адольфа Кічмана виставл. 1885), К. Лекока оперета ком. в 3 діях „Зелений остров“ в перекл. Кічмана (виставл. 1885), Стравса опер. в 3 діях „Весела війна“ (виставл. 1886), К. Мілекера опера ком. в 3 діях „Гаспароне“ (виставл. 1886), Оффенбаха оперетка в 3 діях (4 відсл.) „Синьобородий“ (виставл. 1886), І. Стравса опе-

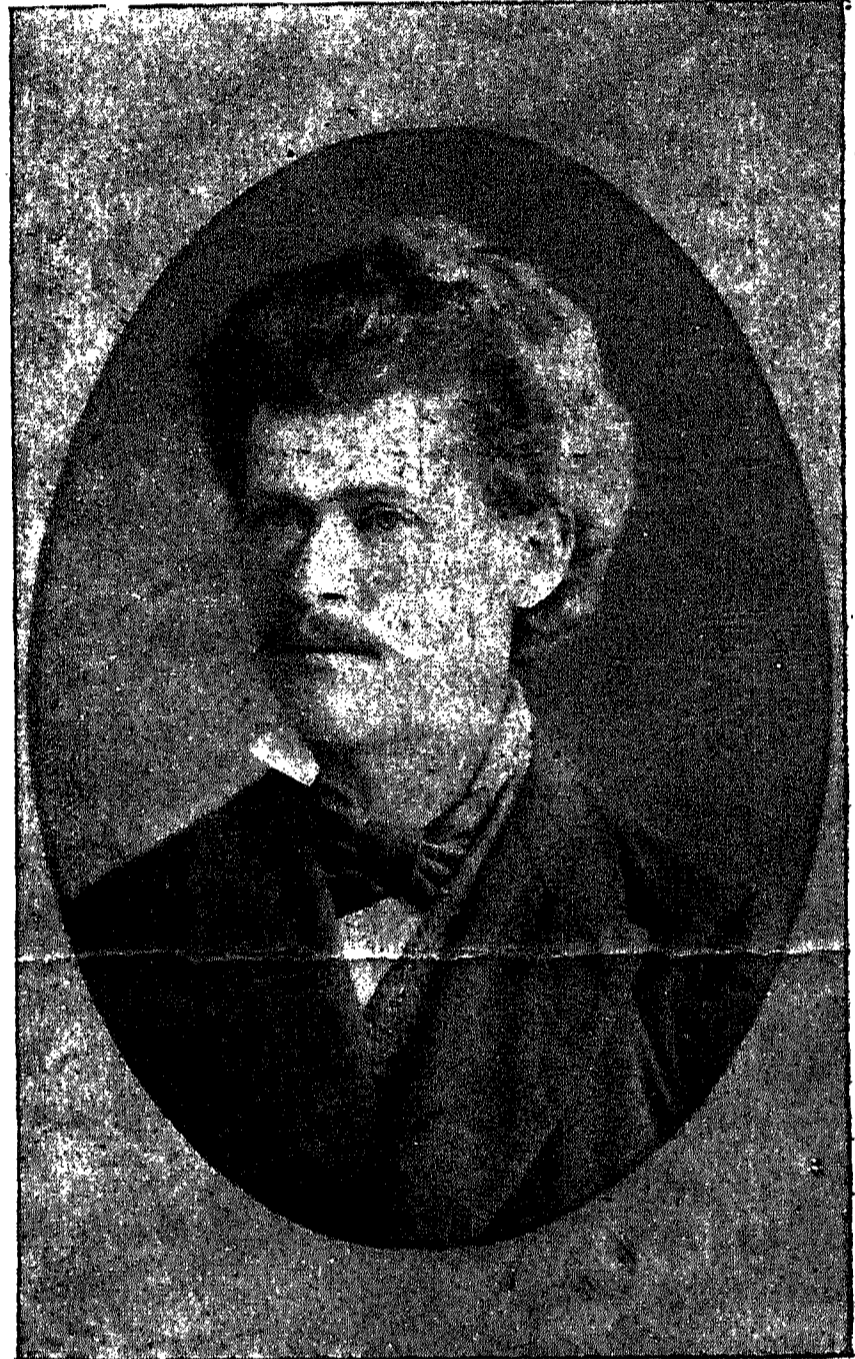
дливо українська преса; говорили про наш театр без упереджень і польські дневники.

Публика відносила до театру з великою любов'ю і признанням. Гости́на театру в деяких провінціальних містах перемінювала ся нерідко у велике свято, що тягнуло ся день за днем аж до послідньої вистави, що ставала иноді „днем театру“ для цілого міста.

З таким станом мусів числитись і краєвий Соїм. Український театр виконував як найкраще своє завдання і заслуговував на підмогу, бо відносини змінювали ся, театр

Степан Стефурак.

Артим Людкевич.

рета в 3 діях „Барон циганський“ в перекл. Е. Олесницького (виставл. 1887), А. Чібулька ком. опера в 3 діях „Лицар щастя“ в перекл. Е. Олесницького (виставл. 1888), А. Сулівана ком. опера в 2 діях „Мікадо“ в перекл. Е. Олесницького (виставл. 1890), К. Мілекера оперетка в 3 діях „Бідний Йонатан“ в перекл. Кирчова (виставл. 1892).

У своїй мандрівці в 1882—1892 роках навідував театр усі більші і менші міста, тай місточка Східної Галичини. У Львові був що року крім 1887 і 1891 р. — Буковинські міста відвідав театр в р. 1883, 1887 і 1892. Дальше на захід був театр в Ряшеві (1888 р.), а в р. 1890 в Яслі, Горлицях, Новім Санчі та Тарнові. — В 1889 р. святкував театр у Львові ювілей 25-літнього існування. Завдяки високо-артистичному репертуарови, знаменитій режисерії і перворядним сценічним силам тішив ся наш театр як найкращою славою. Оцінювала те справе-

зростав, зростали і його потреби та видатки.

В 1886 р. рішила „Бесіда“ застукати до дверей соймової палати о підвиспенне субвенції. Дня 16. грудня вносить виділ на руки посла Бережницького петицію:

Виділ товариства „Руська Бесіда“ у Львові завідуючий з поручення Високого Виділу краєвого руським народнім театром просить Високий Соїм краєвий о ласкаве підвиспенне залемоги краєвої на тойже театр з суми 5.000 на 8.000 згр., представляючи до ласкавого розсмотрення і уагляднення слідууючої причини.

Із наведеної зап. моги краєвої утримував досі виділ товариства „Руська Бесіда“ у Львові так товариство драматичне як оперетове, набував таж репертуар літературний як і музикальний, справляв таж укостіюмованне як і всі прибори сценічні. Знісно але Високому Соїмови Краєвому, що театрови сталому левше все те припіднувати і припідати як

Республіканська бібліотека
УРСР імені Кіпріа

театрови мандрівному, котрий, вибираючись зі Львова із найновішим апаратом, вертає за рік з помнятим і зруйнованим вохкістю, перевозами, слотою.

Виділ про те зневолений щорічно самий внішний апарат сценічний то справляти то відновляти, щоби утримати на відповідній приличній стопі.

Ще тяжче приходить ся Виділови Товариства „Руська Бесіда“ у Львові утримати театр на відповідній висоті моральній.

Театрови провінціональному важко видержувати конкуренцію зі сценою столичною, бо що лучша сила, що лучший голос, бажачи театр кращого заробку, пре ся в столичну сцену тим більше, коли набувши рутини, або виправивши голос, познає свою стійність. Великого тому стоїть висилення матеріального удержати при сцені що лучші сили. А що мимо того Виділ скупляє в товаристві драматичнім що найлучші сили в нумеричнім числі 26 осіб, не вчисляючи оркестри, Високий Соїм може кожного часу пересвідчитись так наглядно як із відзивів так руської, як і польської пресси.

А вжеж найтяжше приходить ся відповісти Виділови просвітним вимогам сучасним, бо уважаючи театр за живий розсадник просвіти і моральности народньої, добирає до свого репертуару тільки такі штуки, котрі своїм змістом і прямованнем ведуть до такої цілі. Але добрий твір треба добре й окупити, а притім щорічно доповняти літературний репертуар, бо той одним переїздом через край вже старіє ся і публіка, як звичайно по містах інтелігентнійша, домагає ся нової штуки, нової пісні.

Виділ Товариства „Руська Бесіда“ у Львові виключав як довго міг зі свого репертуару вніштану і дорогішу оперету, заступаючи її оперетою або мьєлодрамою народньою, однак пливучий із столиці смак розніс ся і по провінції, так що і руський театр мусів в тій мірі улячи учасному смакови і виставляти добірнійші і стійнійші оперети.

Се вимагає співучого персоналу фахового і збільшення вистави.

З повисших причин „Виділ Товариства „Руська Бесіда“ у Львові осміляє ся просити Високий Соїм Краєвий о ласкаве підвищення запомози краєвої а хотай обтяженне бюджету краєвого лежить і нам на серці, то се обтяженне видаєсь нам так справедливим, як і коначним, бо для просвітних цілій не лиш народности руської, але цілого краю.

У Львові, 16. грудня 1886.

Др. Юліян Целевич,
голова Виділу.

Григорій Цеглинський,
член Виділу.

Та краєвий Соїм під проводом маршалка І. Тарновського ухвалив „перейти над тим поданням до дневного порядку з тої причини, що заряд товариства мотивував своє прошенне галовно потребою удержувати і виставляти французьку оперетку, що зі становища підприємства може бути оправдане, та в нічим не причиняє ся до виконання завдань театру під зглядом національним і культурним“.

Що-йно в р. 1888 на засіданню дня 20. січня ухвалив соїм для нашого театру

6000 зл. річної підмоги. В слідуочім роц вносить посол о. Микола Січинський нову петицію від „Бесіди“, в якій з огляду на те, що театр готує ся серіозно до ставлення опери, жадаєть ся 10,000 злр. річно підмоги.

Соїм ухвалив скликати в тій справі анкету при участі членів артистичної комісії і там мала вперед рішити ся справа, чи і о скільки театр заслугує на те. Анкета відбула ся що-йно 18. липня 1890 р., а з запрошених людей взяли в ній участь Бидже-йович як предсідатель, Станислав ґр. Бадені, Наталь Вахнянин, Михайло Полянський, Евген Олесницький (як референт), Омелян Огоновський і Юліян Романчук. Не взяли в анкеті участі: Василь Ільницький, що був під сю пору в купелях, Димет, який лежав тяжко недужий і п. Савчак, Водзіцький, Савчинський, Олександр Огоновський і Целевич.

Вислід її був такий, що Соїм на засіданню дня 26. падолиста ухвалив для театру 7250 злр. річної підмоги, а 750 злр. на конкурсів премії. Користаючи з підвищеної підмоги доповнив театр в 1891 р. оркестру до числа 10 музикантів, не вчисляючи капельника і хор до числа 14 людей.

Рік 1889 записав ся сумно в історії галицького театру. Помер Іван Гриневецький, що не здужав вже від довшого часу. З його смертю не стало того, що був дулею нашої сцени, що кервавим трудом одвигнув її з провінціального мертвого шаблону на ту висоту, де світить сонце правдивого містецтва. Втрата Гриневецького була невіджалована і незаступлена. Від лютого 1888 р. став директором Іван Біберович. Режисерією займав ся сам Біберович і Стечинський, а від липня 1891 р. Степан Янович (Курбас). В 1892 р. вмірає трагічно Плошевський. Так в короткім часі погасли найкращі сценічні звізди.

З персоналу що за часів 1882—1892 пересунув ся через нашу сцену, треба згадати ще Вишневецьку, Ямінського, Бензу, Курмановича, Керницького, Кунцевича, Ольхового і Гулевича. В тім часі ставили перші кроки Лев Лопатинський, Фільомена Кравчуківна, Марія Фінцерівна і багато інших.

Не стало Гриневецького і в низ покотив ся віз. — Не стало артистичного провуду, при кермі театру не стало людини, що мала артистичну культуру, ідею, талан і родумінне, чим має бути українська народня сцена.

Роки, коли управа театру спочивала в руках Гриневецького і Біберовича, з котрих перший був артистичним керманичем, драматургом, режисером і актором, остануть в історії українського театру в Галичині найяснійшою і найкращою картиною нашого гордого лету до звізд і свідоцтвом, що були довгі хвилі, коли і ми в театрі гляділи в лице бога...

n-08

B₂₃ 707